

Byla C-244/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį santrauka

Gavimo data:

2020 m. birželio 8 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas:

Tribunal Superior de Justicia de Cataluña (Katalonijos aukštesnysis teisingumo teismas, Ispanija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. gegužės 28 d.

Apeliantė:

F.C.I.

Atsakovas:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (Nacionalinis socialinės apsaugos institutas, toliau – INSS)

Pagrindinės bylos dalykas

FCI (toliau – apeliantė) apeliacinis skundas dėl *Juzgado de lo Social n.º 1 de Reus* (Reuso socialinių bylų teismas Nr. 1, Ispanija) 2018 m. gruodžio 12 d. sprendimo, kuriuo atmestas jos prašymas skirti maitintojo netekimo pensiją mirus asmeniui, su kuriuo ji kartu gyveno kaip faktinė partnerė.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Siekama nustatyti, ar situacija, kai dėl Ispanijos *Tribunal Constitucional* (Konstitucinis Teismas) sprendimo ir po jo įvykusios teisės aktų reformos likusiems gyviems faktinėje partnerystėje Katalonijoje gyvenusių porų partneriams nesuteikiama teisė į maitintojo netekimo pensiją arba ją gauti tampa itin sudėtinga dėl formalaus reikalavimo nesilaikymo, atitinka Sąjungos teisę.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar 1978 m. gruodžio [19] d. Direktyvos Nr. 79/7 dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje 3 straipsnio 2 dalis, pagal kurią į šios direktyvos taikymo sritį yra neįtraukiamos išmokos maitintojo netekusiems asmenims ir šeimos išmokos, turi būti pripažinta negaliojančia arba tokia laikoma, nes ji prieštarauja pagrindiniam Europos Sąjungos teisės principui, kaip antai vyrų ir moterų lygybei, kuris Europos Sąjungos sutarties 2 ir 3 straipsniuose, Sutarties dėl Europos Sąjungos Veikimo 19 straipsnyje paskelbtas Europos Sąjungos pamatine vertybe, o Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnio 1 dalyje bei itin seniai suformuotoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje – pagrindine teise?

2. Ar Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnis ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 17 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyto Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos papildomo protokolo Nr. 1 1 straipsnį, turi būti aiškinami kaip draudžiantys nacionalinę priemonę, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje (kilusią iš 2014 m. kovo 11 d. Konstitucinio Teismo Sprendimo Nr. 40/2014, ją išaiškinusios nacionalinės jurisprudencijos bei ją įgyvendinusios teisės aktų reformos), kuri praktikoje, atsižvelgiant į tai, kad apskritai nebuvo žinoma apie įforminimo reikalavimą bei nebuvo pereinamojo laikotarpio šiam reikalavimui įvykdyti, galimybę gauti maitintojo netekimo pensiją susiklosčius faktinės partnerystės ryšiui, reglamentuojamam *Código Civil Catalán* (Katalonijos civilinis kodeksas), pirma padarė neįmanomą, o vėliau labai sudėtingą?

3. Ar vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų, kaip antai vyrų ir moterų lygybė, Europos Sąjungos sutarties 2 ir 3 straipsniuose įtvirtintas kaip pamatinė vertybė, bei diskriminacijos dėl lyties draudimas, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje pripažįstamas pagrindine teise, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 14 straipsnį, turi būti aiškinami kaip draudžiantys nacionalinę priemonę, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje (kilusią iš 2014 m. kovo 11 d. Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 40/2014, ją išaiškinusios nacionalinės jurisprudencijos bei ją įgyvendinusios teisės aktų reformos), kuri praktikoje, atsižvelgiant į tai, kad apskritai nebuvo žinoma apie įforminimo reikalavimą bei nebuvo pereinamojo laikotarpio šiam reikalavimui įvykdyti, galimybę gauti maitintojo netekimo pensiją susiklosčius faktinės partnerystės ryšiui, reglamentuojamam Katalonijos civiliniame kodekse, pirma padarė neįmanomą, o vėliau labai sudėtingą daug didesnei moterų nei vyrų procentinei daliai?

4. Ar draudimas diskriminuoti „dėl gimimo“ arba „dėl priklausymo tautinei mažumai“ (kaip Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnio 1 dalimi, siejama su Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 14 straipsniu, draudžiamos diskriminacijos priežastys arba „motyvai“) turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį neleidžiama nacionalinė priemonė, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje (kilusi iš 2014 m. kovo 11 d. Konstitucinio Teismo sprendimo

Nr. 40/2014, ją išaiškinusios nacionalinės jurisprudencijos bei ją įgyvendinusios teisės aktų reformos), kuri praktikoje, atsižvelgiant į tai, kad apskritai nebuvo žinoma apie įforminimo reikalavimą bei nebuvo pereinamojo laikotarpio šiam reikalavimui įvykdyti, galimybę gauti maitintojo netekimo pensiją susiklosčius faktinės partnerystės ryšiui, reglamentuojamam Katalonijos civiliniame kodekse, pirma padarė neįmanomą, o vėliau labai sudėtingą?

Sąjungos teisės nuostatos, kuriomis remiamasi

Europos Sąjungos sutartis (toliau – ESS)

2 straipsnis, 3 straipsnio 3 dalies antra pastraipa ir 6 straipsnis.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

17 straipsnio 1 dalis, 21 straipsnio 1 dalis, 33 straipsnio 1 dalis, 34 straipsnio 1 dalis, 52 straipsnio 1, 2, 3 ir 7 dalys.

Su Pagrindinių teisių chartija susiję išaiškinimai: 17 straipsnio ir 21 straipsnio išaiškinimai.

1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje

1 straipsnis, 2 straipsnis, 3 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys, 4 ir 5 straipsniai.

Nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiamasi

Ley General de la Seguridad Social (Bendrasis socialinės apsaugos įstatymas (iš dalies pakeistas 2007 m. gruodžio 4 d. Įstatymu Nr. 40/2007, galiojęs iki jo panaikinimo 2015 m. spalio 30 d. *Real Decreto Legislativo 8/2015* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 8/2015))

174 straipsnio „*Maitintojo netekimo pensija*“ 3 dalis.

Bendrasis socialinės apsaugos įstatymas (paskutinė galiojanti redakcija, iš dalies pakeista 2015 m. spalio 30 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu Nr. 8/2015)

221 straipsnio „*Faktinėje partnerystėje gyvenančių porų maitintojo netekimo pensija*“ 2 dalis.

„Taikant šio straipsnio nuostatas, sugyventiniais laikomi šeimyniniai partneriai, kurie, neturėdami kliūčių sudaryti santuokai, neturi santuokinio ryšio su kitu asmeniu ir kurie iš karto po palikėjo mirties, pateikdami atitinkamą registracijos pažymą, įrodo akivaizdų gyvenimą kartu nesusituokus, kuris truko nepertraukiamai ne trumpiau kaip penkerius metus.“

Faktinę partnerystę patvirtina registracijos viename iš tam tikrų registru, esančių gyvenamosios vietos autonominėse bendruomenėse ar savivaldybėse, pažyma arba autentiškas dokumentas, kuriame nurodytas tokios partnerystės sudarymas. Tiek minėta registracija, tiek atitinkamo autentiško dokumento įforminimas turi būti atlikti bent prieš dvejus metus iki palikėjo mirties“.

Katalonijos civilinis kodeksas. 2010 m. liepos 29 d. Ley 25/2010 del libro segundo del Código Civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia (Istatymas Nr. 25/2010 dėl Katalonijos civilinio kodekso antrosios knygos apie asmenį ir šeimą)

231-1 straipsnio 1 dalis, 234-1 ir 234-2 straipsniai.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Apeliantė kartu su savo partneriu JMPG (toliau – palikėjas) nepertraukiamai gyveno daugiau nei dvidešimt metų iki jo mirties. Gyvendami kartu, jie susilaukė dviejų vaikų, gimusių 1994 m. gegužės 9 d. ir 1998 m. rugpjūčio 3 d., kurie buvo įrašyti į bendrąjį šeimos civilinės būklės aktų registrą.
- 2 2017 m. liepos 3 d. jie paprašė juos įregistruoti sugyventiniais Katalonijos bendrai gyvenančių nesusituokus asmenų registre.
- 3 2017 m. rugpjūčio 16 d. palikėjas mirė ir apeliantė pateikė prašymą skirti jai maitintojo netekimo pensiją; 2017 m. spalio 25 d. sprendimu INSS atmetė šį prašymą dėl dviejų reikalavimų nesilaikymo: neįrodžius gyvenimo kartu bent penkerius metus ir neįforminus faktinės partnerystės prieš dvejus metus iki mirties. Išnagrinėjęs apeliants administracinį skundą, INSS 2018 m. vasario 6 d. galutiniu sprendimu patvirtino ankstesnį sprendimą.
- 4 Apeliantei pateikus skundą Reuso socialinių bylų teismui Nr. 1, šis 2018 m. gruodžio 12 d. sprendimu jį atmetė, remdamasis tuo, kad nors buvo įrodytas akivaizdus gyvenimas kartu, nebuvo įvykdytas reikalavimas įforminti partnerystę prieš dvejus metus iki mirties dienos.
- 5 Abu sugyventiniai iki gyvenimo kartu buvo susituokę su kitomis poromis. Apeliantės santuoka pasibaigė dėl jos vyro mirties 2014 m. gegužės 3 d. Palikėjo gyvenimas skyrium (separacija) buvo patvirtintas teismo tvarka 1984 m. gegužės 7 d., ir nenustatyta, jog santuoka šiuo metu būtų nutraukta.
- 6 Apeliantė dėl pirma nurodyto socialinių bylų teismo sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui padavė apeliacinį skundą.

Esminiai šalių argumentai pagrindinėje byloje

- 7 Savo paaiškinimuose, pateiktuose pagal prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo suderintą procedūrą dėl galimo kreipimosi į Europos Sąjungos

Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, apeliančė pritarė tokio prašymui teikimui, o INSS tam prieštaravo, nes, jo vertinimu, nurodytas diskriminacinis poveikis nepasireiškė.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų aprašymas

- 8 2007 m. gruodžio 4 d. *Ley 40/2007 de medidas en materia de Seguridad Social* (Įstatymas Nr. 40/2007 dėl priemonių socialinės apsaugos srityje) nustatyta nauja Bendrojo socialinės apsaugos įstatymo (toliau – LGSS) 174 straipsnio redakcija, 3 dalyje įtvirtinant vadinamųjų faktinėje partnerystėje gyvenančių porų teisę gauti maitintojo netekimo pensiją, kuri iki tol buvo numatyta santuokinėms sąjungoms, su sąlyga, kad laikomasi reikalavimų, susijusių su įmokų mokėjimu socialinės apsaugos sistemoje, ir papildomo reikalavimo dėl maitintojo netekusio asmens ekonominės priklausomybės nuo mirusiojo. Pagal šią dalį sugyventiniais laikomi „šeiminiai partneriai, kurie, neturėdami kliūčių sudaryti santuoką, neturi santuokinio ryšio su kitu asmeniu ir kurie iš karto po palikėjo mirties, pateikdami atitinkamą registracijos pažymą, įrodo akivaizdų gyvenimą kartu nesusituokus, kuris trunka nepertraukiamai ne trumpiau kaip penkerius metus“.
- 9 Toje pačioje 174 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta, kad „faktinę partnerystę patvirtina registracijos viename iš tam tikrų registru, esančių gyvenamosios vietos autonominėse bendruomenėse ar savivaldybėse, pažyma arba autentiškas dokumentas, kuriame nurodytas tokios partnerystės sudarymas <...> bent prieš dvejus metus iki palikėjo mirties“. Toliau buvo įtvirtinta svarbi išimtis, **penktoje** ir paskutinėje šios dalies **pastraipose** nustatant, kad „*savo civilinę teisę turinčiose autonominėse bendruomenėse, vykdam ankstesnėje pastraipoje nurodytą gyvenimo kartu reikalavimą, faktinė partnerystė vertinama ir patvirtinama pagal atitinkamas jų teisės aktų nuostatas*“.
- 10 Katalonija yra teritorija, istoriškai visada turėjusi savo civilinę teisę, kuri šiuo metu įtvirtinta Katalonijos civiliniame kodekse, kurio nuostatos turi taikymo viršenybę kiekvienos kitos normos atžvilgiu, įskaitant Ispanijos civilinį kodeksą. Faktinių partnerių santykiai, arba faktinė partnerystė, Katalonijoje yra reglamentuojami Katalonijos civilinio kodekso 234 straipsnyje. 234-1 straipsnyje „Bendras gyvenimas nesusituokus“ numatyta, kad „du asmenys, kurie gyvena kartu, susiję į santuoką panašiu ryšiu, laikomi sugyventiniais bet kuriuo iš šių atvejų: a) jei gyvenimas kartu trunka nepertraukiamai ilgiau nei dvejus metus; b) jei gyvendami kartu jie turi bendrą vaiką arba c) jei jie santykius įformina autentišku aktu“. Tai yra, skirtingai nuo LGSS 174 straipsnio 3 dalyje numatytos tvarkos, taikomos savo civilinės teisės neturinčiose autonominėse bendruomenėse, faktinės partnerystės nereikalaujama įforminti autentišku aktu, o į santuoką panašų ryšį pakanka įrodyti bet kokiomis teisės normų leidžiamomis įrodinėjimo priemonėmis. Katalonijos teisės sistemoje taip pat nereikalaujama nutraukti galimo ankstesnio santuokinio ryšio.

- 11 Minėtą LGSS 174 straipsnio 3 dalies **penktą pastraipą**, kuri, kaip bendros tvarkos išimtis, darė nuorodą į konkrečius savo civilinę teisę turinčių autonominių bendruomenių teisės aktus, skirtus apibrėžti ir įrodyti faktinę partnerystę, Konstitucinis Teismas 2014 m. kovo 11 d. sprendimu, 2014 m. balandžio 10 d. paskelbtu *Boletín Oficial del Estado* (Ispanijos oficialusis leidinys (BOE)) (toliau – Sprendimas Nr. 40/2014), panaikino, ją pripažinęs prieštaraujančia Konstitucijai, laikydamas, kad ji reiškia nepateisinimą nevienodą požiūrį, maitintojo netekimo pensiją reglamentuojant pagal maitintojo netekusio asmens gyvenamosios vietos autonominę bendruomenę. Minėtas Konstitucinio Teismo sprendimas dėl negaliojimo ir prieštaravimo Konstitucijai turi *ex nunc* poveikį byloms, kurios pradėtos po šio sprendimo priėmimo, arba procedūroms ar procesams, kuriuose dar nėra priimtas galutinis administracinis ar teismo sprendimas. Šiuo klausimu Sprendime Nr. 40/2014 pateikiama dviejų Konstitucinio Teismo teisėjų, kurie nemano, kad egzistavo tokia nelygybė faktiniams partneriams siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją, o tiesiog daroma nuoroda į teisinį statusą, kuris jiems taikytinas pagal juos įregistravusią bendruomenę, atskiroji nuomonė.
- 12 Tokios sprendimo rezoliucinės dalies formuluotės lėmė administracinę ir teisminę praktiką, pagal kurią iš karto imta reikalauti įrašymo į registrą arba notaro patvirtintos sutarties sudarymo prieš dvejus metus, kaip formalus reikalavimas *ad solemnitatem*, net tais atvejais, kai asmuo mirė iki Sprendimo Nr. 40/2014, bet vyko procedūra, kurioje dar nebuvo priimtas galutinis sprendimas.
- 13 Kita vertus, teisės aktų leidėjas teisės nuostatą, susijusią su maitintojo netekimo pensija, siekiant, kad iš teisinės sistemos būtų pašalinta Konstitucinio Teismo panaikinta pastraipa, pakeitė tik po pusantrų metų po Sprendimo Nr. 40/2014 priėmimo. Iš tiesų 2015 m. spalio 30 d. Karaliaus įstatyminiu dekretu Nr. 8/2015 buvo patvirtinta nauja LGSS redakcija, jo 221 straipsnyje „Faktinėje partnerystėje gyvenančių porų maitintojo netekimo pensija“ teisinė faktinių partnerių sąvoka apibrėžta tokiais pačiais žodžiais kaip ir ankstesnėje LGSS 174 straipsnio 3 dalyje, tačiau nenumatant išimties, susijusios su savo civilinę teisę turinčiomis autonominėmis bendruomenėmis. Katalonijos regioninė vyriausybė taip pat nereagavo į naują padėtį iki 2015 m. spalio 6 d. *Decreto ley 3/2015, relativo a la creación del registro de parejas estables de Cataluña* (Įstatyminis dekretas Nr. 3/2015 dėl Katalonijos bendrai gyvenančių nesusituokusių asmenų registro sukūrimo) priėmimo. Šis registras pradėjo veikti tik 2017 m. balandžio 1 d.
- 14 Nei Sprendimas Nr. 40/2014, nei teisės aktų leidėjas nenustatė jokio pereinamojo laikotarpio Konstitucinio Teismo doktrinai ir naujam formaliam reikalavimui siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją Katalonijoje taikyti. Be to, kad minėtas sprendimas BOE buvo paskelbtas 2014 m. balandžio 10 d., Katalonijos regioninė administracija ir valstybės centrinė administracija neinformavo Katalonijos visuomenės apie būtinybę atlikti registraciją arba sudaryti notaro patvirtintą sutartį, siekiant išsaugoti tikimybę gauti maitintojo netekimo pensiją vieno iš sugyventinių mirties atveju.

- 15 Taigi dėl naujos padėties, sukurtos Sprendimo Nr. 40/2014, Katalonijoje buvo užkirstas kelias gauti maitintojo netekimo pensiją, kylančią iš faktinės partnerystės, nes akivaizdu, jog įrašymo į registrą prieš dvejus metus buvo neįmanoma įrodyti, o vėliau tokią išmoką gauti tapo sudėtingiau dėl nurodytų priežasčių. Minėto Katalonijos įstatyminio dekreto Nr. 3/2015, reglamentuojančio bendrai gyvenančių nesusituokus asmenų registrą, preambulėje pripažįstama, kad „neatidėliotina ir nepaprastą siūlomo reglamentavimo poreikį lemia nelygybė, kai sugyventiniams taikomos Katalonijos civilinio kodekso normos, lyginant su poromis iš kitų Ispanijos valstybės teritorijų, kur šis registras reglamentuojamas, kurie dėl šios priežasties turi galimybę patvirtinti savo statusą“.
- 16 Kita vertus, tiek Katalonijoje, tiek likusioje Ispanijoje maitintojo netekimo pensija, kylanti iš santuokinio ryšio ar iš faktinės partnerystės, yra pastebimai feminizuota išmoka, t. y. moterys sudaro daugiau kaip 90 % naudos gavėjų. Tai yra statistiniai duomenys, kurie nebuvo ginčijami pagrindinėje byloje ir kurie buvo aiškinami šeimos ūkio darbų tradiciniu paskirstymu.
- 17 Apibendrinant, per kelerius metus po Sprendimo Nr. 40/2014 priėmimo naujų maitintojo netekimo pensijos, kylančios iš faktinės partnerystės, gavėjų skaičius Katalonijoje sumažėjo per pusę; tokio sumažėjimo nepastebima visoje Ispanijos valstybėje.
- 18 Taigi Katalonijoje, taip pat Aragone bei Navaroje Konstitucinis Teismas, kuris veikė kaip „negatyvusis teisės aktų leidėjas“, iš esmės pakeitė šios rūšies maitintojo netekimo pensijos reguliavimo sistemą: galimybę gauti maitintojo netekimo pensiją turėjo tik „teisėtos poros“, suprantamos kaip „oficialios faktinėje partnerystėje gyvenančios poros“, nes jos įvykdė minėtą formalų reikalavimą įrašyti į registrą ar sudaryti notaro patvirtintą sutartį. Taikydamas Sprendimo Nr. 40/2014 rezoliucinę dalį ir pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai padarinius laiko atžvilgiu griežtai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pagal įstatymą atsisakė pripažinti maitintojo netekimo pensiją, kylančią iš faktinės partnerystės, jei nebuvo patvirtintas formalus reikalavimas įrašyti į registrą ar sudaryti notaro patvirtintą sutartį įvykdymas, net asmeniui mirus iki minėto sprendimo priėmimo (kai atitinkamoje procedūroje nebuvo priimtas galutinis sprendimas). Iš 39 priimtų sprendimų 36 buvo sprendžiama dėl procedūrų, kuriose pareiškėja buvo moteris, ir tai atspindi feminizuotą išmokos pobūdį, kuri taip pat grindžiama ekonominės priklausomybės prielaida.
- 19 Neatsižvelgiant į tai, kad įstatymas nenumato galimybės Sprendime Nr. 40/2014 pateikto pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ir paskelbimo negaliojančiu padarinius laiko atžvilgiu taikyti lanksčiai, remiantis kiekvienu konkrečiu atveju, (kiek tai susiję su būtinybe įregistruoti faktinę partnerystę ar sudaryti notaro patvirtintą sutartį prieš dvejus metus iki mirties), prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla abejonių, ar dėl aprašytų aplinkybių, t. y. pereinamojo laikotarpio prisitaikyti prie naujojo teisinio reikalavimo nebuvimo, informacijos piliečiams trūkumo ir užtrukusios teisės aktų reformos bei bendrai

gyvenančių nesusituokus asmenų registro sukūrimo Katalonijoje kylantys nemenki sunkumai, siekiant gauti minėtą maitintojo netekimo pensiją, sukūrė nelygybę, turinčią akivaizdų poveikį lyčių lygybei ir prieštaraujančią Europos Sąjungos teisei.

- 20 Iš tikrųjų, nors likusioje Ispanijos valstybės dalyje sugyventiniams nuo 2008 m. sausio 1 d. buvo žinoma, kad pagal *Ley 40/2007* (Įstatymas Nr. 40/2007), kuriame įtvirtinta tokia išmoka, siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją, buvo būtina registruotis arba sudaryti notaro patvirtintą sutartį, Katalonijoje buvo sukurtas teisėtas lūkestis, kad toks reikalavimas nėra būtinas, atsižvelgiant į LGSS pateiktą nuorodą į konkrečius Katalonijos teisės aktus. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, atsižvelgdamas į pagrindinės bylos faktines aplinkybes, mano, kad apeliantė ir palikėjas būtų įteisinę savo santykius, jei jie būtų laiku sužinoję, jog tai būtina, siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją. Jie minėtą procedūrą faktiškai atliko 2017 m. liepos mėnesį, kai buvo sukurtas Katalonijos bendrai gyvenančių nesusituokus asmenų registras.
- 21 Toks galimybės gauti pensiją apribojimas, dėl kurio kyla nusivylimas tikintis įmokomis grindžiamos pensijos, kuri yra socialinės paramos priemonė, galėtų būti suprantamas kaip netiesioginė diskriminacija, nes jis žalą daro daug didesniai skaičiui moterų nei vyrų, nors ir yra suformuluotas neutraliai, remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) jurisprudencija (žr. 2011 m. spalio 20 d. Sprendimo *Brachner*, C-123/10, 56 ir 70 punktus; taip pat 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Elbal Moreno*, C-385/11, 29 punktą; 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Espadas Recio*, C-98/15, 38 punktą). Taigi, jei būtų laikoma, kad dėl aprašytų aplinkybių Sprendimas Nr. 40/2014 sukūrė situaciją, objektyviai kvalifikuotiną kaip netiesioginė diskriminacija dėl lyties, tai prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui leistų, lanksčiau aiškinant minėtame Konstitucinio Teismo sprendime įtvirtintą doktriną bei maitintojo netekimo pensiją reglamentuojančio LGSS šiuo metu galiojantį 221 straipsnį, remiantis Sąjungos teisės viršenybės principu, išanalizavus kiekvieną nurodytą atvejį atskirai, pripažinti teisę į minėtą pensiją tais atvejais, kurie kilo iš karto po Sprendimo Nr. 40/2014 priėmimo, kai jis būtų visiškai įsitikinęs, kad asmuo, prašantis skirti maitintojo netekimo pensiją, ir jo partneris neturėjo realios galimybės vienodomis sąlygomis su pensijų gavėjais kitose autonominėse bendruomenėse žinoti ir laikytis naujojo teisinio reikalavimo, siekiant gauti šią išmoką.
- 22 Dėl tokios išvados prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla pirmasis prejudicinis klausimas, nes būtina pašalinti abejones dėl 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos Direktyvos Nr. 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje 3 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad „ši direktyva nėra taikoma nuostatoms, susijusioms su maitintojo netekimo išmokomis arba šeimos išmokomis“, siejamos su principu, kuris pagal minėtos direktyvos 4 straipsnio 1 dalį „reiškia, kad negali būti jokios lyčių diskriminacijos“, galiojimo. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui kyla klausimas, ar toks maitintojo netekimo išmokų

- neįtraukimas į direktyvos taikymo sritį neprieštarauja pagrindiniam vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principui, numatytam Europos Sąjungos sutarties 2 ir 3 straipsniuose, SESV 19 straipsnyje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 21 straipsnyje ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, taip pat Chartijos 33 bei 34 straipsnių 1 dalyse.
- 23 Taip pat negalima pamiršti, kad Direktyvos 2006/54 dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (OJ L 204, 2006, p. 23–36) 7 straipsnio 1 dalies b punktas į šios direktyvos taikymo sritį įtraukia „maitintojo netekimo išmokas ir šeimos pašalpas“ profesinių socialinės apsaugos sistemų srityje, o tai rodo Direktyvos 79/7 taikomos išimties dėl tų pačių išmokų socialinės apsaugos srityje netvarumą ir pasenusį pobūdį, atsižvelgiant taip pat į tai, kad nagrinėjamu atveju tai yra įmokinė išmoka, t. y. pagrįsta ankstesnėmis įmokomis.
- 24 Neatsižvelgiant į tai, kaip būtų atsakyta į pirmiau pateiktą klausimą dėl galiojimo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui taip pat reikia išsiaiškinti, ar Sprendimo Nr. 40/2014 sukurta situacija prieštarauja Chartijos 17 ir 21 straipsnių 1 dalims, kuriose atitinkamai yra numatyta teisė į nuosavybę ir diskriminacijos dėl lyties ar gimimo arba, be kita ko, dėl priklausymo tautinei mažumai draudimas. Pagal Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnį Chartija turi tokią pačią teisinę galią kaip ir Sutartis.
- 25 Kalbant apie pateiktų klausimų svarbą, reikia priminti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pagal Ispanijos teisės aktus privalo taikyti Konstitucinio Teismo kriterijų, susijusį su faktinės partnerystės įteisinimo prieš dvejus metus reikalavimo poveikiu *ex nunc*, be galimybės nukrypti nuo to, kas nustatyta Sprendimo Nr. 40/2014 rezoliucinėje dalyje. Taigi pagal Sąjungos teisės viršenybės principą griežta konstitucinė doktrina ir tolesnis maitintojo netekimo reglamentavimas galėtų būti taikomi lanksčiau tik tuo atveju, jei Teisingumo Teismas į prejudicinį klausimą atsakytų taip, jog nagrinėjama faktinė ir teisinė situacija, kurią yra prašoma išsiaiškinti, daro poveikį pagrindinėms teisėms.
- 26 Kalbant apie Teisingumo Teismo kompetenciją nagrinėti pateiktus klausimus, iš naujausios šio teismo jurisprudencijos matyti, kad tokia kompetencija yra neabejotina (žr. 2017 m. birželio 13 d. Sprendimą *Florescu*, C-258/14; 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Egenberger*, C-414/16; 2018 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Bauer ir Brossonn*, C-569/16 ir C-570/16; ir 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą AK, C-585/18, C-624/18 ir C-625/18). Teisingumo Teismas iš tiesų konstatavo, kad tam tikrų pagrindinių teisių visiškai pakanka ir jų nereikia tikslinti Sąjungos ar nacionalinės teisės nuostatomis, kad privatiems asmenims būtų suteikta teisė, kuria galima remtis. Iš šios jurisprudencijos taip pat išplaukia, kad Teisingumo Teismas yra atsakingas už tinkamą Chartijoje numatytų pagrindinių teisių išaiškinimą, ypač kai jos atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – EŽTK) nustatytas teises. Bet kuriuo atveju, viena vertus, tai yra lygybės ir nediskriminavimo dėl lyties principas, kita vertus, tai yra

socialinės apsaugos išmoka, ir abi šios sritys yra priskirtos Europos Sąjungos kompetencijai.

- 27 Pirmasis klausimas dėl išaiškinimo yra susijęs su Chartijos 17 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią „kiekvienas turi teisę valdyti teisėtai įgytą nuosavybę, ja naudotis, disponuoti ir palikti paveldėtojams. Nuosavybė negali būti atimta, išskyrus atvejus, kai tai yra būtina visuomenės poreikiams ir tik įstatymo nustatytais atvejais bei sąlygomis laiku ir teisingai už ją atlyginant. Nuosavybės naudojimą gali reglamentuoti įstatymai, kiek tai būtina atsižvelgiant į bendruosius interesus.“ Remiantis su Pagrindinių teisių chartija susijusiais išaiškinimais, 17 straipsnis atitinka EŽTK Papildomo Protokolo 1 straipsnį.
- 28 Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, remiantis 2011 m. liepos 7 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimu *Stummer prieš Austriją*, kai teisės aktai numato automatišką socialinių išmokų mokėjimą, šiuos teisės aktus reikia laikyti suteikiančiais šias sąlygas atitinkantiems asmenims turtinį interesą, kuriam taikomas EŽTK Papildomo Protokolo Nr. 1 1 straipsnis; todėl teisės, išplaukiančios iš socialinio draudimo įmokų mokėjimų, yra turtinės teisės šio straipsnio tikslais. Vis dėlto teisė į nuosavybę, užtikrinama šio straipsnio, nėra absoliuti teisė ir gali būti nustatyti naudojimosi ja apribojimai, pagrįsti Sąjungos siekiamais bendrojo intereso tikslais (žr. 2017 m. birželio 13 d. Sprendimo *Florescu*, C-258/14, 49, 50 ir 51 punktus). Šiuo klausimu itin informatyvus taip pat EŽTT 2018 m. vasario 8 d. sprendimas *Nagy prieš Vengriją*, ypač jo 80, 82 ir 88 punktai.
- 29 Konstitucinis Teismas Sprendimą Nr. 40/2014 grindžia poreikiu suvienodinti maitintojo netekimo pensijos gavimo sąlygas visose Ispanijos valstybės autonominėse bendruomenėse. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas abejoja, ar, atsižvelgiant į proporcingumo principą, kuris turėtų reglamentuoti bet kokius Chartijoje nustatytų pagrindinių teisių apribojimus, gali būti priimtinas toks sprendimas dėl pripažinimo prieštaraujančiu Konstitucijai ir paskelbimo negaliojančiu, dėl kurio administracinėje ir teisminėje praktikoje iš karto atsirado formalios sąlygos reikalavimas, įskaitant atvejus, kai palikėjas mirė iki sprendimo priėmimo dienos. Logiškesnis ir suinteresuotų asmenų teisėtus lūkesčius labiau gerbiantis sprendimas būtų buvęs nustatyti pereinamąjį bent dvejų metų laikotarpį prisitaikyti prie naujojo reikalavimo; tai yra periodas, prieš kurį reikalaujama įregistruoti faktinėje partnerystėje gyvenančias poras.
- 30 Todėl, siekiant „nuodugniai išnagrinėti konkretaus atvejo individualias aplinkybes, visų pirma, šiomis sąlygomis atliktų pakeitimų pobūdį, norint patikrinti, ar yra esminių turtinių teisių, pakankamai nustatytų pagal vidaus teisę“, kaip nurodyta 2018 m. vasario 8 d. EŽTT sprendimo *Nagy prieš Vengriją* 89 punkte, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui reikia išsiaiškinti, ar tais atvejais, kai yra įsitikinama, jog dėl pirmiau išdėstytų aplinkybių suinteresuotam asmeniui, kurio teisė į maitintojo netekimo pensiją buvo visiškai pripažinta automatiškai įvykus draudimui įvykiui (mirus jo partneriui), tapo neįmanoma arba itin sudėtinga sužinoti ir įvykdyti naująjį

formalų reikalavimą, galima suprasti, kad buvo paveiktos Chartijos 17 straipsnyje saugomos turtinės teisės.

- 31 Kitas klausimas dėl išaiškinimo yra susijęs su nediskriminavimo dėl lyties principu, įtvirtintu kaip pagrindinė teisė Chartijos 21 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su Europos Sąjungos sutarties 2 ir 6 straipsniais bei EŽTK 14 straipsniu. Direktyvos 79/7 1 straipsnis taip pat svarbus, atsižvelgiant į atsakymą į klausimą dėl maitintojo netekimo pensijos neįtraukimo galiojimo. Chartijos „21 straipsnio išaiškiniame“ teigiama, kad šis straipsnis remiasi EŽTK 14 straipsniu ir, kiek jis atitinka minėtą straipsnį, yra taikomas laikantis šio straipsnio. EŽTK 14 straipsnyje savo ruožtu nustatyta, kad „naudojimasis šios Konvencijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso.“
- 32 Teisingumo Teismas konstatavo, kad netiesioginė diskriminacija egzistuoja, kai nacionalinės priemonės, nors ir suformuluotos neutraliai, taikymas iš tiesų yra nepalankus daug didesniai skaičiui moterų nei vyrų (žr. 2011 m. spalio 20 d. Sprendimo *Brachner*, C-123/10, 56 ir 70 punktus bei nurodytą jurisprudenciją; 2012 m. lapkričio 20 d. Sprendimo *Elbal Moreno*, C-98/15, 29 punktą; 2017 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Espadas Recio*, C-98/15, 38 punktą, ir 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimą *VVL*, C-161/18).
- 33 Kaip jau buvo pažymėta, iš faktinės partnerystės Katalonijoje atsirandančios teisės gauti maitintojo netekimo pensijos ribojimas sukūrė nelygybę, turinčią akivaizdų poveikį lyčių lygybei, nes tai yra aiškiai feminizuota pensija, nes šis ribojimas, nors ir formaliai neutralus, 90 % atvejų turėjo poveikį moterims, ir dėl to jis galėtų būti suprantamas kaip netiesioginė diskriminacija. Šiuo klausimu, atsižvelgdamas į tokias kaip nagrinėjamo atvejo aplinkybes, kai Konstitucinio Teismo sprendimas ir tolesnė teisės aktų reforma (įtvirtinta naujajame LGSS 221 straipsnyje) sukelia nelygybę tarp asmenų grupių, Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad valstybė narė, kaip tariamai diskriminacinės normos autorė, turi įrodyti, kad tokia norma atitinka teisėtą jos socialinės politikos tikslą, kad šis tikslas neturi nieko bendra su diskriminacija dėl lyties ir kad ji galėjo pagrįstai manyti, jog pasirinktos priemonės buvo tinkamos tokiam tikslui pasiekti (2011 m. spalio 20 d. Sprendimas *Brachner*, C-123/10, 74 punktą).
- 34 Bet kuriuo atveju svarbu pažymėti, kad, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, yra dvi priemonės, kurias Teisingumo Teismas turi įvertinti atskirai: viena vertus, pagrindinį Konstitucinio Teismo sprendimą suvienodinti maitintojo netekimo pensijos, atsirandančios iš faktinės partnerystės, gavimo sąlygas visose Ispanijos valstybės autonominėse bendruomenėse, nustatant reikalavimą įteisinti faktinę partnerystę taip pat ir Katalonijoje (bei Aragone ir Navaroje), priešingai, nei numatyta šių autonominių bendruomenių civilinėje teisėje, kuri turi taikymo viršenybę; kita vertus, sprendimą dėl tokio

suvienodinimo be išankstinio įspėjimo ar pereinamojo prisitaikymo laikotarpio kylančių tiesioginių padarinių.

- 35 Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nei Konstitucinis Teismas, priimdamas Sprendimą Nr. 40/2014, nei teisės aktų leidėjas, nustatydamas naują reglamentavimą, neatsižvelgė į neigiamą poveikį moterims, kurių turėtų abi priemonės, ypač *ex nunc* reikalavimas įteisinti faktinę partnerystę, atsižvelgiant į maitintojo netekimo pensijos feminizacijos faktorių.
- 36 Taip pat reikėtų pažymėti, kad ši konkreti išmoka, darant prielaidą, kad ekonominė priklausomybė turi egzistuoti tiek įvykstant draudimui įvykiui, dėl kurio skiriama ši išmoka, tiek visą jos gavimo laikotarpį (LGSS 221 straipsnio 1 dalis), aiškiai yra socialinio pobūdžio, orientuota į paramą, skirtą išgyventi, ko nėra kalbant apie maitintojo netekimo pensiją, atsirandančią iš santuokinio ryšio, kuriai tokio reikalavimo nenumatyta, todėl analizuojama situacija taip pat galėtų pažeisti ir pagrindinę teisę į „šeimos teisinę, ekonominę ir socialinę apsaugą“, numatytą Chartijos 33 straipsnio 1 dalyje, atsižvelgiant į Europos socialinės chartijos 16 straipsnį.
- 37 Galiausiai, atsižvelgiant į galimą rėmimąsi ekonominėmis priežastimis, susijusiomis su socialinės apsaugos sistemos tvarumu, remiantis byloje nurodytais ekonominiais duomenimis, maitintojo netekimo pensijos, atsirandančios iš faktinės partnerystės, neviršija 1 % visų maitintojo netekimo pensijų. Be to, tai yra įmokinė valstybinė socialinio draudimo pensija, t. y. finansuojama iš palikėjo (ir darbdavio įmonės) įmokų socialinės apsaugos sistemai.
- 38 Ketvirtajame prejudiciniame klausime svarstoma dėl galimo antrosios diskriminacijos priežasties (dėl gimimo ar dėl priklausymo tautinei mažumai) buvimo.
- 39 Kaip jau buvo minėta anksčiau, nors likusiose Ispanijos valstybės autonominėse bendruomenėse faktinėje partnerystėje gyvenančioms poroms apie privalomąjį registracijos arba oficialaus įtvirtinimo reikalavimą, siekiant gauti maitintojo netekimo pensiją, buvo žinoma nuo 2008 m. sausio 1 d. (išmokos įsigaliojimo data pagal Įstatymą Nr. 40/2007), Katalonijoje, Aragone ir Navaroje atsirado teisėtų lūkesčių, jog tokio reikalavimo laikytis nereikia, taikant jų pačių civilinę teisę dėl teisinio faktinės partnerystės apibrėžimo. Šiuos lūkesčius patvirtino administracinė ir teisminė praktika iki Sprendimo Nr. 40/2014 priėmimo.
- 40 Pirmiau aprašytos aplinkybės, kurios atsirado po minėto Konstitucinio Teismo sprendimo, taip pat sukūrė nelygybę, kuri nagrinėjama atveju kilo dėl gyvenimo Katalonijoje. Esant tokioms aplinkybėms, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi išsiaiškinti, ar nagrinėjama situacija gali būti laikoma diskriminacija dėl abiejų poros narių gimimo Barselonoje arba, kita vertus, dėl jų priklausymo tautinei mažumai, atsižvelgiant į jų, kaip katalonų, politinį statusą, nes Katalonija konstituciškai yra pripažinusi „tautybės“ sąlygą ir išimtinę

kompetenciją reguliuoti civilinę teisę, iš kurios galiausiai kilo teisinė padėtis, lėmusi neapsaugojimą ir galbūt diskriminacinę nelygybę.

DARBINIS VERTINMAS